

УДК 34.01:17.026.4

Є.М. Черних
[ORCID 0000-0003-3381-795X](https://orcid.org/0000-0003-3381-795X)

ЩОДО АНТИНОМІЧНОЇ ІНТЕПРЕТАЦІЇ КОНЦЕПТУ ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ

В статті розглядається проблематика поняття гідності людини, яке має велике концептуальне та практичне значення в сфері права, у зв'язку з дослідженням канадських теоретиків О. Мелкевіка і Б. Мелкевіка «Дві концепції гідності: про занепад свободи волі у праві». Автори наголошують на тому, що серед чотирьох поширених теорій гідності на пріоритетність заслуговує теорія І. Канта – гідності як свободи волі (індивідуальної автономії), оскільки вона найкраще відтворює етичні погляди філософа та органічно вкладається в ідеологію ліберальних суспільств. Проте, на думку авторів, теорія свободи волі тепер нерідко поступається конкуруючій теорії, яка відхиляється від керівних ідей І. Канта та створює ілюзію гідності як добробуту. Це тягне небажані практичні наслідки, оскільки виправдовує позитивні обов'язки держави, які виявляються в правовому регулюванні питань гідності, обмежуючи свободу самовизначення людини та її відповідальність за власне життя. Таким чином, перехід до теорії добробуту зраджує концепцію гідності як свободи волі.

Але треба підкреслити, що кантівський принцип свободи волі інтерпретується авторами в світлі специфічної філософії антиноміанізму, яка радикалізує індивідуальну автономію за принципом «не підкорятися нічому, окрім власної совісті». Така антиномічна методологія приводить авторів до сміливих, якщо не сказати провокативних, тез, висновків і пропозицій, які дисонують із широко визнаними положеннями щодо людської гідності. Це викликає у нас питання щодо релевантності антиномічного підходу етичному вченню І. Канта та його пізнавальної перспективності для розвитку поняття гідності, яке і склало мету цієї статті.

В статті зазначається, що етика свободи волі за І. Кантом не тотожна довільному самовизначенню. У І. Канта свобода волі як підстава гідності розуміється в значенні автономії розуму, що свідомо підпорядковується універсальному моральному закону. Обов'язковість морального закону не обумовлена внутрішньою згодою, на відміну від інтерпретації О. Мелкевіка і Б. Мелкевіка, оскільки походить від апіорного розуму. В поглядах І. Канта совість є внутрішнім трибуналом, але не джерелом зобов'язуючих максим, принципів, правил. Отже, кантівська ідея гідності, щоб розумна людина була сама собі законодавцем, не дорівнює свавіллю, а обмежена принципом апіорної розумності, яка в особливому сенсі є об'єктивною – як необхідність, що впливає з самої структури раціональності. Відтак, антиномічна інтерпретація концепту гідності, якою керуються О. Мелкевік і Б. Мелкевік, викривляє ідеї І. Канта щодо свободи волі, які мають бути підставою для їх суджень.

Внаслідок цієї критики втрачається переконливість похідних тез і пропозицій, які вони наводять. Зокрема, важливою є теза, що гідність людини не є принципом права, оскільки свобода волі передує законові та витісняє його, знаходиться в опозиції до юридичного закону або легалізму і тому не може бути визначена юридичною правильністю. Або ж теза, що ми не повинні ухвалювати закони, щоб зберегти гідність людей. В статті підкреслюється, що це є проявом радикалізації принципу свободи волі, оскільки гідність, як і будь-яка свобода в правовій площині, має визначатися межами з погляду свободи інших.

Робиться висновок, що антиномічна інтерпретація свободи волі суперечить

засадничим положенням етики І. Канта в аспекті його ідеї категоричного імперативу. Отже, як методологічний підхід вона не може вважатися надійною і перспективною для розвитку концепту людської гідності.

Ключові слова: гідність, людська гідність, цінність, свобода волі, автономія людини, антиномічна інтерпретація, І. Кант, Б. Мелкевік, О. Мелкевік.

DOI 10.34079/2518-1319 -2026-16-31-397-401

Приводом написання цієї статті стала цікава робота канадських дослідників Б'ярна Мелкевіка і Осбйорна Мелкевіка «Дві концепції гідності: про занепад свободи волі у праві» (Мелкевік О. та Мелкевік Б., 2022). Вона запрошує звернутися до розуміння поняття людської гідності, його філософського обґрунтування, а також аналізу витоків з конкуруючих теорій гідності як свободи (автономії) та гідності як добробуту. Увага авторів зосереджена на тому, що кантівська теорія гідності як свободи (індивідуальної автономії), яка знайшла закріплення в сучасних конституціях, знаходиться, на їх думку, в певному занепаді через сучасний спосіб життя в ринкових суспільствах, де «встановлюють ціну на те, що в іншому випадку мало б бути безцінним, – наприклад, на свою свободу або на свою моральну, фізичну чи психологічну цілісність», а також внаслідок переходу до конкуруючої теорії, «щоб створити ілюзію гідності як добробуту» (Мелкевік О. та Мелкевік Б., 2022, с. 182-183). Звідси автори доводять тези про доречність повернення до теорії гідності, що заснована на свободі волі; і максимального обмеження використання поняття гідності в наших правових системах на тій підставі, що, на їх думку, гідність не є принципом права (Мелкевік О. та Мелкевік Б., 2022, с. 183).

На наш погляд, головні тези і наведена авторами аргументація є цікавими, в окремих позиціях незвичними та навіть радикальними і відкритими для дискусій. Слід підкреслити, що методологічне значення для викладених поглядів про людську гідність має особлива авторська інтерпретація теорії Канта про свободу волі в світлі філософії антиноміанізму. І оскільки головні результати дослідження канадських вчених не безспірні, то виникає питання щодо їхнього пізнавального інструментарію, зокрема, чи є антиномічна інтерпретація індивідуальної автономії правильною з точки зору етики І. Канта?

Зазначимо, що різні аспекти проблематики людської гідності розроблені в дослідженнях зарубіжних авторів таких, як А. Барак, Дж. Валдрон, Л. Гарліцький, М. Гранат, М. Розен та інших, і українських вчених: О. Гришук, Р. Стефанчук тощо, проте проблема антиномічної інтерпретації концепту гідності в її зв'язку із практичними наслідками розроблена не достатньо.

Мета статті полягає в тому, щоб виявити відповідність антиномічної інтерпретації гідності як свободи волі етичним ідеям І. Канта, та визначити перспективність її методологічного значення щодо концепту людської гідності.

Треба завдячити авторам в тому, що їх дослідження дає гарний привід згадати ідеї, які складають теоретичні підвалини вчення про людську гідність, та уважніше до них придивитися. Дійсно, з погляду розуміння концепту гідності людини ключовими є питання його багатозначності і багатоаспектності. З одного боку, тут ми маємо справу з поняттям, що відчувається кожним інтуїтивно, є широко визнаним на ціннісно концептуальному рівні, утворює позитивовану в конституціях і законах фундаментальну підвалину національних правових систем і міжнародного правопорядку, а з іншого боку, залишається вкрай не простим для пояснення концептом, який не укладається в одну теорію. Пліуралістичність змісту поняття людської гідності багато в чому залежить від специфіки пізнавальних підходів його осмислення – теологічного, філософського,

морального, психологічного або правового – в кожному з яких пріоритетне значення отримують різні ознаки, що ускладнює його визначення навіть в одній пізнавальній площині. Лише з правової точки зору тлумачення використовують такі визначники людської гідності як: правової або моральної ідеї (Дж. Валдрон, А. Барак, В. Бачинін, О. Гришук); правової цінності (А. Барак, О. Бандура, В. Бачинін, О. Гришук, М. Мельник, П. Рабінович); принципу права (Л. Гарліцький, М. Гранат, В. Головченко, О. Головченко, О. Гришук); права людини (Н. Ахтирська, А. Барак, С. Вдовіченко, В. Кампо, М. Коржанський, Ю. Кудрявцев, А. Олійник, Р. Стефанчук, Т. Фулей, А. Церковна, Е. Шишкіна, Н. Шукліна); інтересу людини (С. Пінкер, С. Сугачов); потреби людини (Ф. Фукуяма); первинного блага (Дж. Равелс), джерела прав людини (О. Гришук, О. Совгіря, Е. Шишкіна, Н. Шукліна); змісту прав людини (Дж. Валдрон) (Гришук, 2018, с. 16). Окремі автори визначають людську гідність одночасно декількома із вказаних характеристик.

Крім того, людська гідність по-різному сприймається в об'єктивному вимірі: як цінність, принцип, джерело прав людини, їх мета або зміст; та в суб'єктивному вимірі: як суб'єктивне право чи інтерес людини або самооцінка. Якщо до цього додати суперечливість ідеї людської гідності, то отримуємо вкрай не простий для пояснення об'єкт із мінливим набором характеристик, що може викликати скептичне ставлення до нього. Наприклад, професор Гарвардського університету Майкл Розен виокремлює три таких позиції: перша ставить під питання необхідність поняття людської гідності, оскільки його можна замінити поняттям автономії людини, яке охоплює всі аспекти гідності, зокрема її здатність приймати раціональні рішення, що часто вважається саме тим, що надає людині особливу гідність, відрізняючи її від тварин (Rosen, 2012, с. 39); друга піддає сумніву універсальне і, що для нас важливо, правове значення «гідності», наполягає на обмеженні цього поняття моральним значенням, наприклад, як моральної чесноти (доблесті), а не як універсального права, що підкріплює рівність громадянських прав (Rosen, 2012, с. 43); третя підкреслює, що поняття «гідність» не має чітко визначеного значення, а служить засобом для вираження різних політичних, соціальних і релігійних концепцій, що призводить до того, що люди з різними поглядами одночасно виступають за захист гідності (Perspectives on Human Dignity: A Conversation. 2007, с. 33). Всі ці позиції, а особливо перша і друга, співзвучні поглядам Б'ярна Мелкевіка і Осбйорна Мелкевіка, викладеним у вище вказаній статті.

Вихідним пунктом для їхньої критики є чотири філософські теорії, що складають ідейні підвалини правового дискурсу гідності: 1) теорія «цінності замість ціни»; 2) теорія честі; 3) теорія свободи волі (або індивідуальної автономії); 4) теорія добробуту, - три з яких походять від філософії І. Канта, а четверта – з поглядів Джевірта. Вони зауважують, що проблема полягає в тому, що ці теорії переплетені одна з одною, хоча і ведуть до різних політичних висновків (Мелкевік О. та Мелкевік Б., 2022, с. 187), і наполягають на тому, що слід брати на озброєння теорію свободи волі, оскільки саме вона найбільш точно відтворює етичну філософію Канта, а також тому, що вона найбільш близька до ліберальних правопорядків.

Принциповим моментом в аргументації авторів є ідейний зв'язок ідеї індивідуальної автономії з антиномічною філософією, яка стає для них дороговказом і тим способом інтерпретації етики І. Канта, який приводить до висновків, що раціональні люди мають бути самі собі законодавцями, і що сфера законодавчої діяльності повинна бути обмежена міркуваннями гідності (Мелкевік О. та Мелкевік Б., 2022, с. 197).

Окремий розділ статті присвячений, як на нас, спірному тезису про те, що гідність не може бути загальним принципом права, оскільки вона є індивідуальною автономією (курсив наш – Є.Ч). Автори вважають, що гідність є скоріше принципом моральної

відповідальності перед собою за власне життя, а тому гідність має бути, головним чином, філософським поняттям, а не юридичним (Мелкевік О. та Мелкевік Б., 2022, с. 183).

Занепокоєння авторів викликає те, що ми послуговуємося невірним розумінням: «відійшли від теоретичного ядра гідності, яким була свобода волі, щоб створити ілюзію гідності як добробуту, наприклад, нав'язуючи деякі закони, що обмежують свободу волі у сфері праці» (Мелкевік О. та Мелкевік Б., 2022, с. 183).

На думку авторів, це має хибні практичні наслідки, оскільки із теорії добробуту походить популярна сьогодні ідея позитивних обов'язків держави та соціальної опіки, послуговуючись якою законодавці обмежують автономію людей задля збереження їх гідності, але вже як добробуту, наприклад, встановлюючи певні заборони щодо важких робіт, чим, на думку авторів, знецінюють гідність людини як здатність діяти самоврядно та відповідально. Тому вони закликають повернутися до теорії гідності в модусі свободи волі (автономії). Виходячи з зазначеного, автори висуюють, можна сказати, радикальну пропозицію «протистояти сучасному заклику до законодавчого врегулювання всього, що пов'язано з гідністю. Насправді, ми не повинні ухвалювати закони, щоб зберегти гідність людей. Ніколи.» (Мелкевік О. та Мелкевік Б., 2022, с. 187).

Не будемо приховувати свої симпатії до роботи шановних авторів – перед нами, дійсно, ґрунтовне дослідження, з цікавою та послідовною аргументацією і широтою підходу до теми. Передусім, в ньому приваблює неординарність, навіть провокативність авторської інтерпретації самої гідності та висновків і пропозицій, що витікають з неї. Втім, як відомо, істина дорожче особистих симпатій. Отже, маємо сказати і про спірні моменти.

Аналіз поглядів О. Мелкевік та Б. Мелкевік, на нашу думку, доречно починати з підстав, які мають методологічне значення для їхнього бачення гідності. І тут, вважаємо, ми не помиляємося в тому, що таке значення має особливе антиномічне прочитання теорії І. Канта про гідність як свободу волі або іншими словами – індивідуальну автономію. На нашу думку, саме цей момент викликає головні питання, що ставлять під сумнів сміливі висновки і пропозиції шановних авторів. Треба зазначити, що вони висвітлюють найбільш чутливий аспект кантівської етики: проблему примирення автономності людини, яка є наслідком її природної розумності, з необхідністю підкорення соціальним правилам. Вони праві в тому, що людська гідність сутнісно зв'язана з автономією людини, що це приводить до етики особистої відповідальності, що людина не повинна бути пасивним виконавцем чужої волі, оскільки мораль потребує самостійного судження, а не сліпого підкорення. І. Кант, дійсно, виступає проти нав'язування норм і морального конформізму. Можна погодитися з тим, що принцип свободи волі (автономії) якнайбільш відповідає кантівському розумінню гідності. Але, на нашу думку, суттєва помилка канадських вчених полягає в тому, що вони надмірно посилюють, абсолютизують ідею автономії та звільняють від стримуючих її факторів, внаслідок чого приходять до філософії правової антиномії, яка описується принципом «ніхто не повинен підкорятися правилам, з якими він не згоден, не підкорятися нічому, окрім власної совісті». На їх думку, як на нас спірну, «кантівська теорія гідності як автономії співзвучна з цією філософією права» в тому, що «ніколи не слід перетворювати себе на простого слугу. Кожен має залишатися законодавцем самому собі та дотримуватися законів інших лише в тій мірі, в якій він може виправдати ці закони перед самим собою. Таким чином, гідність є питанням самовизначення. Щоб належним чином поважати себе, слід керуватися своєю совістю, а не сліпо виконувати заповіді інших.» (Мелкевік О. та Мелкевік Б., 2022, с. 193).

Зазначимо, що антиноміанізм, на думку авторів, не є анархізмом (Мелкевік О. та Мелкевік Б., 2022, с. 195), але здається, що в їх дискурсі знаходиться дуже близько до

індивідуального суб'єктивізму. Вони праві в тому, що надання можливості людям діяти самоврядно і відповідально, є проявом поваги до їхньої гідності (Мелкевік О. та Мелкевік Б., 2022, с. 193). Але, на нашу думку, тут відбувається підміна в філософії І. Канта, а саме в тому, що ідея автономії в його етичних поглядах не тотожна довільному самовизначенню. На відміну від прочитання О. Мелкевіка та Б. Мелкевіка, індивідуальна автономія у І. Канта не має приводити до антиномічної інтерпретації гідності, оскільки філософ вважав, що раціональна свобода волі особи має привести людину до свідомого підкорення універсальним моральним принципам (законам), що відбивається в його категоричному імперативі: дій тільки відповідно до такої максими, керуючись якою ти можеш побажати, щоб вона стала загальним законом («Grundlegung zur Metaphysik der Sitten»). В короткому вигляді етика свободи волі І. Канта полягає в тому, що автономія волі означає не довільне самовизначення, а здатність діяти за універсальним законом або принципом, який випливає з практичного розуму. Цей закон має апіорний характер до людини і не зводиться до її природних (емпіричних) схильностей або суспільного консенсусу; совість же виступає не джерелом цього закону, а внутрішньою інстанцією його застосування. Продемонструємо це за текстами самого філософа та їх коментарями.

Щодо волі І. Кант пише: «Der Wille ist also nicht bloß dem Gesetz unterworfen, sondern so unterworfen, daß er auch als sich selbst das Gesetz gebend angesehen werden muß.» (Kant, 1900, AA IV, 431), тобто «Воля підпорядкована закону так, що її слід мислити як таку, що сама собі цей закон дає», що є підставою для тези «свобода є самозаконодавство, але не є свавіллям» (Баурмейстер, 2017, с. 70-120).

Щодо совісті І. Кант каже: «...das Bewußtsein eines inneren Gerichtshofes im Menschen ... ist das Gewissen.» (Kant, 1797, AA VI, 438), тобто «совість – це «суд», який застосовує закон до мене, але не творить сам закон».

Категоричний імператив І. Канта: «Handle nur nach derjenigen Maxime, durch die du zugleich wollen kannst, daß sie ein allgemeines Gesetz werde» (Kant, 1900, AA IV, 421) розуміється як межа свободи. Наприклад, А. Баурмейстер інтерпретує її так, що свобода можлива лише через універсалізацію, отже вона структурно обмежена. Свободу І. Кант також визначає: «Die Freiheit der Willkür ist jene Unabhängigkeit von der Bestimmung durch sinnliche Antriebe.» (Kant, 1900, AA VI, 213), тобто «свобода волі – це незалежність від визначення чуттєвими імпульсами». І далі наведемо принципово важливе уточнення: «Die Willkür ist ... nur frei, sofern sie durch Vernunft bestimmt werden kann.» (Kant, 1900, AA VI, 213–214), тобто Willkür (свавілля) саме по собі ще не є справжньою свободою, свобода виникає тільки тоді, коли вибір визначається розумом, який обумовлений моральним законом. Тому, наприклад, А. Баурмейстер наголошує на тому, що немає свободи без закону, і немає закону без свободи. Це взаємна залежність (Баурмейстер, 2017, с. 80-140).

Можна стверджувати, що за І. Кантом, свобода волі як підстава гідності розуміється як автономія розуму, що свідомо підпорядковується універсальному моральному закону, принципу. Обов'язковість морального закону не обумовлена внутрішньою згодою, на відміну від інтерпретації О. Мелкевіка і Б. Мелкевіка, оскільки походить від апіорного практичного розуму.

І. Кант не випадково уникає таких характеристик, як «об'єктивне» - «суб'єктивне», оскільки намагається утримати джерело розумності моральної вимоги між цима полюсами. Його твердження, що людина не є автором морального закону і, разом з тим, має діяти як законодавець для себе, є складним моментом. І. Кант відкидає думку про зовнішню інстанцію розумності на кшталт Божої, або розумності всесвіту, чи то платонівського світу ідей, так само і думку про індивідуально суб'єктивне походження. Інакше кажучи, це не «щось там у світі», але і не «щось у моїй психології».

Він пропонує інший шлях – джерело цієї розумності сама раціональність, яка діє через нас, а не поза нами, і є умовою можливості морального мислення взагалі. Тому можна сказати, що моральний закон є об'єктивним в особливому сенсі – як необхідність, що впливає з самої структури розуму. Тобто його об'єктивність – це не об'єктивність факту природи чи даності світу, а об'єктивність раціональної необхідності.

Тож, в такому підході автономія тісно зв'язана універсальним законом, а не індивідуальною совістю як підставою правильності поведінки, і тому допускає зовнішній примус, але за умови, що він забезпечує свободу інших на підставі розумних вимог, що можуть бути універсалізовані. А значить, кантівська концепція людської гідності як свободи волі насправді не приховує того антиномічного потойбіччя, яке знаходять в ній О. Мелкевік і Б. Мелкевік, радикалізуючи ідею автономії.

З тієї ж антиномічної інтерпретації кантівської теорії автономії витікає інший важливий тезис авторів, про те, що людська гідність не є принципом права. Це твердження різко розходиться із широко визнаною думкою про права людини. В літературі гідність людини зазвичай характеризують як принцип конституційного або міжнародного права (Garlicki, 2016; Granat, 2014; Rozvadovskyi, 2018; Грищук, 2002). Також Конституційний Суд України описує людську гідність через ознаки засадничість, фундаментальність, які відповідають поняттю «принцип» (Constitutional Court of Ukraine, 2018). О. Мелкевік і Б. Мелкевік обґрунтовують протилежну точку зору тим, що дискурс антиномічної філософії підтримує ідеал самоврядування. Відповідно до нього підпорядковане життя є негідним. «Нікого не можна змушувати підкорятися будь-якому закону. Це справа особистої совісті». Згідно з антиноміанізмом, вважають вони, індивідуальна свобода (автономія) передує законові та витісняє його, тож знаходиться в опозиції до юридичного закону або легалізму і саме тому не може бути визначена юридичною правильністю (Мелкевік О. та Мелкевік Б., 2022, с. 193). А оскільки суб'єктивна позиція окремої людини не може бути критерієм правильності для всіх, то гідність як автономія не може сприйматися як принцип права.

Тут, на нашу думку, проявляється той самий методологічний недолік абсолютизації принципу автономії, що впливає з антиномічної інтерпретації теорії свободи волі І. Канта. Цим недоліком пояснюється і спірність підстави наведеного аргументу, що гідність не може бути принципом права, оскільки вона не сумісна з примусом до поваги певних правил, а право примушує себе поважати (Мелкевік О. та Мелкевік Б., 2022, с. 195). Проте це, вважаємо, викривляє етичні погляди І. Канта, за якими примус допустимий не залежно від внутрішньої згоди, якщо відповідає розумності закону, яка може вважатися універсальною. Зазначимо, що внутрішня згода не є у І. Канта критерієм підкорення законам, совість є внутрішнім трибуналом, а не джерелом закону. Антиномічний принцип «підкорюйся тільки тим нормам, з якими згоден» не можливо зробити загальним законом, оскільки це виключає саму можливість права як загального порядку і суперечить кантівській ідеї права як системи загальних законів свободи.

На нашу думку, слід погодитися з твердженням, що гідність людини в розумінні самоврядної автономії є критерієм обмеження правового регулювання в сфері публічних відносин, але це не значить, що гідність людини має знаходитися поза правовим регулюванням, як пропонують О. Мелкевік і Б. Мелкевік, оскільки гідність, як і будь-яка свобода в правовій площині, має визначатися межами з погляду свободи інших. До того ж, забезпечення, гарантування та захист гідності людини правовими засобами за базовими концепціями природних прав, правової і соціальної держави не є її приниженням або проявом неповаги до неї. Тому важко погодитися з наведеним авторами аргументом, що обмеження свободи волі людини в трудовому законодавстві є

небажаним як прояв неповаги до гідності, оскільки ставить під сумнів здатність бути відповідальним за власну долю. Наприклад, заборони щодо неповнолітніх, жінок, осіб, яким за станом здоров'я не можна виконувати певну роботу, або обмеження щодо укладання трудового контракту, який може погіршувати умови праці відносно законодавства, на нашу думку, запобігають випадкам, коли людина може погодитися на не вигідні або шкідливі для неї умови під впливом вкрай скрутного становища. Такі обмеження гарантують права і інтереси працівника, тому сприймаються як розумна турбота з боку правопорядку. Не доведення до крайності принципу індивідуальної автономії, а збалансованість індивідуальних та загальних інтересів є, на наш погляд, більш перспективним напрямком розвитку концепту людської гідності.

У підсумку ми приходимо до позиції, що антиномічна інтерпретація свободи волі, яка радикалізує принцип індивідуальної автономії, суперечить засадам етики І. Канта в аспекті його ідеї категоричного імперативу. Отже, як методологічний підхід вона не може вважатися надійною і перспективною для розвитку концепту людської гідності.

Бібліографічний список.

- Баумейстер, А. О. (2017) *Лекції та статті про практичну філософію Канта*. Київ: Дух і Літера. 260 с.
- Гришук, О. (2002) *Гідність людини: юридичні аспекти*. Вісник Львівського університету. Серія юридична, № 37. с. 14-20.
- Гришук, О. (2018) *Людська гідність – буттєво-аксіологічний фундамент прав людини*. Право України. № 9. с.14-28.
- Мелкевік, О., Мелкевік, Б. (2022) *Дві концепції гідності: про занепад свободи волі у праві*. Філософія права і загальна теорія права. № 1. с. 181-199.
- Garlicki, L. (2016) *Artykuł 30*. In: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. II. Warszawa.
- Granat, M. (2014) *'Godność człowieka z art. 30 Konstytucji RP jako wartość i jako norma prawna'*, Państwo i Prawo, 8.
- Constitutional Court of Ukraine (2018) *'Decision of 22 May 2018 No. 5-r/2018'*, *Official web portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-18#Text> (Accessed: 29 April 2026).
- Kant, I. (1797) *Die Metaphysik der Sitten*. Königsberg: Friedrich Nicolovius, 190 p.
- Kant, I. (1900) *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten*. In: *Kants gesammelte Schriften*, Bd. 4. Berlin: Georg Reimer, pp. 385–463.
- Perspectives on Human Dignity: A Conversation*. / Eds. J. Malpas, N. Lickiss. Dordrecht, 2007. 180 p.
- Rozvadovskyi, V. I. (2018) *'Liudska hidnist yak konstytutsiina tsinnist ta pryntsyp pravovoi derzhavy'*, in *Liudska hidnist i prava liudyny yak osnova konstytutsiinoho ustroiu derzhavy: zbirnyk tez nauk.-prakt. konferentsii*. Khmelnytskyi, pp. 259–266.
- Rosen, M. (2012) *Dignity: Its History and Meaning*. Cambridge, MA; London : Harvard University Press, XXII, 176 p.

References

- Baumeister, A. O. (2017) *Leksii ta statti pro praktychnu filosofiui Kanta*. Kyiv: Dukh i Litera. 260 s.
- Hryshchuk, O. (2002) *Hidnist liudyny: yurydychni aspekty*. Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii yurydychna, № 37, s. 14-20.
- Hryshchuk, O. (2018) *Liudska hidnist – buttievo-aksiolohichniy fundament prav liudyny*. Pravo Ukrainy. № 9. s.14-28.

- Melkevik, O., Melkevik, B. (2022) Dvi kontseptsii hidnosti: pro zanepad svobody voli u pravi. *Filosofiiia prava i zahalna teoriia prava*. № 1. s. 181-199.
- Constitutional Court of Ukraine (2018) 'Decision of 22 May 2018 No. 5-r/2018', Official web portal of the Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-18#Text> (Accessed: 29 April 2026).
- Kant, I. (1797) *Die Metaphysik der Sitten*. Königsberg: Friedrich Nicolovius, 190 r.
- Kant, I. (1900) *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten*. In: *Kants gesammelte Schriften*, Bd. 4. Berlin: Georg Reimer, pp. 385–463.
- Perspectives on Human Dignity: A Conversation. / Eds. J. Malpas, N. Lickiss. Dordrecht, 2007. 180 r.
- Rozvadovskyi, V. I. (2018) 'Liudska hidnist yak konstytutsiina tsinnist ta pryntsyp pravovoi derzhavy', in *Liudska hidnist i prava liudyny yak osnova konstytutsiinoho ustroiu derzhavy: zbirnyk tez nauk.-prakt. konferentsii*. Khmelnytskyi, pp. 259–266.
- Rosen, M. (2012) *Dignity: Its History and Meaning*. Cambridge, MA; London : Harvard University Press, XXII, 176 p.

Y.M. Chernykh

ADDRESSING ANTYNOMIC INTERPRETATION OF THE CONCEPT OF HUMAN DIGNITY

The article considers the problems related to the concept of human dignity that is of great conceptual and practical significance in the field of law, in connection with the study conducted by the Canadian theoreticians O. Melkevic and B. Melkevic «Two Concepts of Dignity: On the Decline of Free Will in Law». The authors emphasize that among the four widespread theories of dignity, the theory by I. Kant, namely dignity as free will (individual autonomy), deserves priority, since it best reflects the philosopher's ethical views and organically fits into the ideology of liberal societies.

However, it is noteworthy that the theory of free will is interpreted by the authors in the highlight of the specific philosophy of antinomianism that radicalizes the individual autonomy according the principle of "not obeying anything except one's own conscience". This antinomic methodology leads the authors to bold, if not provocative, assumptions, conclusions and proposals discordant with universally recognized postulates on human dignity. This urges us to challenge the relevance of the antinomic approach to I. Kant's ethical teaching and its prospects.

The article underlines that Kant's free will ethics is not similar to arbitrary self-determination. According to Kant, free will as the basis of dignity is understood as the autonomy of reason that consciously obeys the universal moral law. The binding nature of the moral law is not determined by internal consent unlike the interpretation suggested by O. Melkevic and B. Melkevic, since it comes from pure reason. In Kant's view, conscience is an internal tribunal but it is not a source of binding maxims, principles or rules. Therefore, the Kantian idea of dignity, where it is a rational individual who is viewed as a legislator, is not equal to arbitrariness. Instead, it is limited by the principle of a priori rationality, typical of an individual. Therefore, the antinomic interpretation of the concept of dignity referred to by O. Melkevic and B. Melkevic distorts Kant's ideas of free will that should be the basis for their judgments.

As a result of this criticism, the persuasiveness of the derivative assumptions and proposals they make is lost. In particular, particularly important is the assumption that human dignity is not a principle of law, since freedom of will precedes and supersedes the law, is opposed to legal law or to legalism and therefore cannot be determined by legal correctness. Not less important is the assumption that we should not pass laws in order to preserve people's

dignity. The article emphasizes that this is a manifestation of the radicalization of the principle of free will, since dignity, like any freedom in the domain of law, must be defined by limits from the viewpoint of the freedom of others.

The authors have made a conclusion that the antinomic interpretation of free will contradicts the fundamental provisions of I. Kant's ethics in terms of his idea of the categorical imperative. Therefore, as a methodological approach, this interpretation cannot be considered reliable and promising in development of the concept of human dignity.

Keywords: dignity, human dignity, value, free will, human autonomy, antinomic interpretation, I. Kant, B. Melkevik, O. Melkevik.

Статтю було подано / The article was submitted	30.03.2026
Статтю було прийнято / The article was accepted	20.04.2026